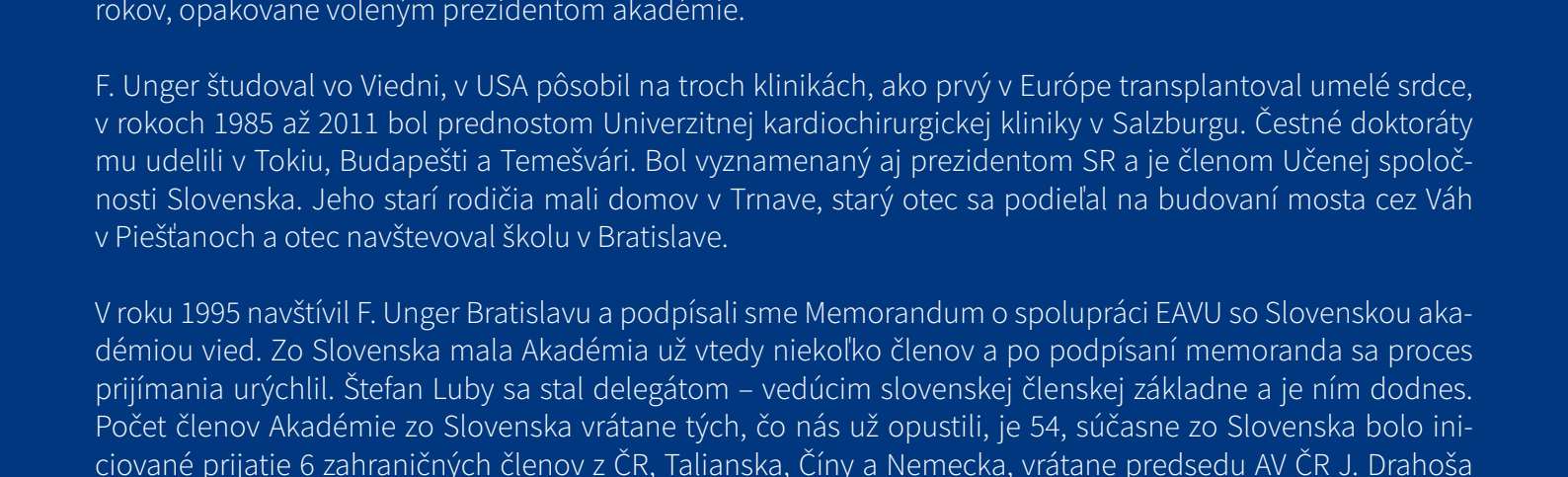

Európska akadémia vied a umení, Salzburg

Academia Europaea Scientiarum et Artium, Salisburgium

Dr. h.c. mult. prof. Ing. Štefan Luby, DrSc. • slovenský fyzik a hlavný vedecký redaktor INTERCEDU

Úvod

Európsku akadémiu vied a umení (EAVU) založili roku 1990 Franz kardinál König, filozof prof. Nikolaus Lobkowicz a kardiológ prof. Felix Unger. Z expertného kružku rezultovala kniha F. Ungera a K. Königa Predsa len máme budúcnosť. Prví dvaja zakladatelia sú už nebohi. Felix Unger bol až do roku 2020, teda plných 30 rokov, opakovane voleným prezidentom akadémie.

F. Unger študoval vo Viedni, v USA pôsobil na troch klinikách, ako prvý v Európe transplantoval umelé srdce, v rokoch 1985 až 2011 bol prednostom Univerzitnej kardiochirurgickej kliniky v Salzburgu. Čestné doktoráty mu udelili v Tokiu, Budapešti a Temesvári. Bol vyznamenaný aj prezidentom SR a je členom Učenej spoločnosti Slovenska. Jeho starí rodičia mali domov v Trnave, starý otec sa podieľal na budovaní mosta cez Váh v Piešťanoch a otec navštevoval školu v Bratislave.

V roku 1995 navštívil F. Unger Bratislavu a podpísali sme Memorandum o spolupráci EAVU so Slovenskou akadémiou vied. Zo Slovenska mala Akadémia už vtedy niekoľko členov a po podpísaní memoranda sa proces prijímania urýchlil. Štefan Luby sa stal delegátom – vedúcim slovenskej členskej základne a je ním dodnes. Počet členov Akadémie zo Slovenska vrátane tých, čo nás už opustili, je 54, súčasne zo Slovenska bolo inštituované prijatie 6 zahraničných členov z ČR, Talianska, Číny a Nemecka, vrátane predsedu AV ČR J. Drahoša a prezidenta Humboldtovej nadácie H. Schwarza.

Akadémia má sedem tried, sú to humanita, medicína, umenie, prírodné vedy, spoločenské vedy – právo, ekonómia, technika a trieda, ktorá a svetové náboženstvá. Akadémia vedecky patrí v akadémii medzi najaktívnejšie. Na základe toho bol Š. Luby pozvaný za člena senátu EAVU a v rokoch 2010 – 2019 bol viceprezidentom Akadémie.

Hlavný stan Akadémie v Salzburgu (archív EAVU).

Zasadačka Akadémie (archív EAVU).

Obdobie vzostupu

Deväťdesiate roky 20. a prvá dekáda 21. storočia boli obdobím vzostupu EAVU. Akadémia bola sponzorovaná rakúskou vládou, čo jej spolu s členskými poplatkami zabezpečovalo bezproblémovú existenciu. Obdobie po roku 1990, spojené s prenikaním západných investícií na východ, potrebovalo budovanie mostov aj v oblasti vedy a kultúry a na to bola EAVU ako stvorená. Roku 2003 získala pozíciu koordinátora siete CEEN – Central and East European Network of Academies. Po úvodnom stretnutí vo Viedni a prvom pracovnom stretnutí v Bratislave hostili predstaviteľov akadémii regiónu ďalšie akadémie vied. Posledné stretnutie bolo r. 2010 v Podgorici. Sieť pomáhala východnej a strednej Európe priviesť do Európskeho výskumného priestoru, asistovala prijatiu ďalších krajín do EÚ, podporovala integračné úsilie a nové kontakty. V roku 2010 sa táto agenda vyčerpala a EAVU hľadala nové poslanie.

Stala sa ním Dunajská stratégia, schválená Európskou radou 13. 4. 2011. Je to program na pozdvihnutie po vodla Dunaja. Európska komisia neschválila osobitné dotácie, cieľom bolo organizovať členské štáty tak, aby v spoluprách čerпали zdroje z rámcových programov

Stretnutie akadémii vied zoskupenia CEEN v Bratislave 2003 (archív Š. Luby).

a štruktúrálnej fondov. Keď európsky komisár pre regionálnu politiku Johannes Hahn (Rakúsko) dal EAVU „zelenú“, rozbehla na pomoc strategii koordináciu Dunajských akadémii vied. Po odštartovaní programu vo Viedni bolo prvé pracovné stretnutie roku 2012 v Smoleniciach pod gesciou prezidenta I. Gašparoviča. Tento klastor funguje dodnes, akadémie sa stretli v Budapešti, Bukurešti, Kišiove, Prahe, Ulme, Belehrade, Stuttgarte a online v Sofii.

Zo stretnutia Dunajských akadémii vied v Ulme. V strede hostiteľ stretnutia, prof. H. J. Fecht (archív Š. Luby).

Z ďalších aktivít na Slovensku spomenieme, že slovenská delegácia organizovala v Primaciálnom paláci v Bratislave inauguráciu dvoch slovenských prezidentov, Rudolfa Schustera a Ivana Gašparoviča, za protektorov akadémie. Dnes sú jej čestnými senátormi.

Slovenská delegácia v gescii EAVU asistovala seriálu **Pokroky v kardiovaskulárnom výskume** (J. Slezák, Ústav pre výskum srdca SAV), početné konferencie boli v oblasti ekológie, biodiverzity (J. Oszlányi, Z. Izakovičová, Ústav krajiny ekológie SAV) a i. Od roku 2013 sa pod patronátom Akadémie udeľujú ocenenia Identifikačný kód Slovenska (L. Mőza, spoločnosť ARTEM).

Spomenúť treba konferencie organizované Nadáciou prof. Štefana Kassaya na podporu vedy a vzdelávania. Prvá pod názvom **Tolerancia v spoločnosti** sa konala v Smoleniciach roku 2011 a nadviazala na poslanie EAVU hlásať toleranciu.

Druhá konferencia **New Europe** sa konala tiež v Smoleniciach v roku 2016, keď SR predsedala Európskej rade a program konferencie korespondoval programu EAVU **Next Europe**, ktorým sa akadémia snažila prispieť k ideovému formovaniu európskej budúcnosti. Na konferencii sa zúčastnili významné osobnosti, najvýznamnejšie bývalý poľský prezident a laureát Nobelovej ceny mieru Lech Wałęsa.

Z celožiadenských konferencií v Salzburgu možno spomenúť **Nanotechnology** v roku 2017, spoluorganizovali sme ju s Ivanom Štichom.

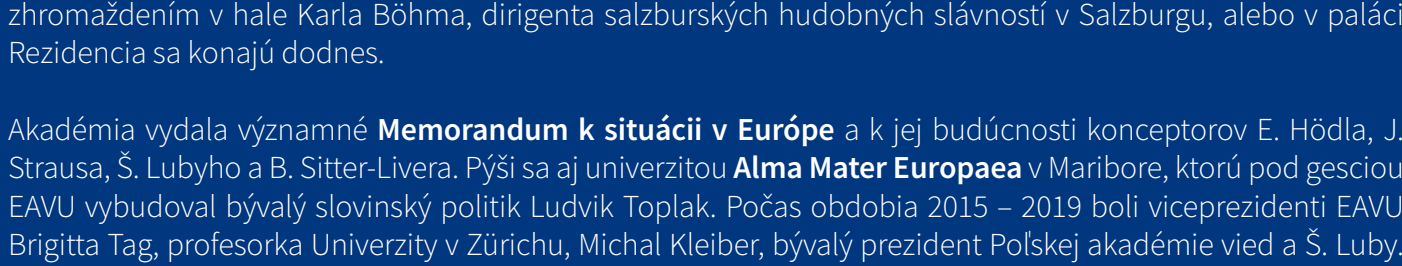

Seriál konferencií z oblasti kardiovaskulárneho výskumu organizoval pod gesciou EAVU Jan Slezák.

Podobné akcie organizovali aj ďalšie národné delegácie a akadémia tým plnila poslanie podporovať akademický život. Jeho vyvrcholením je každoročné jarné valné zhromaždenie v Salzburgu, magnetu turizmu a kultúry.

Stretnutie slovenskej delegácie EAVU v Smoleniciach, prednáška prof. J. Brezu. V popredí Š. Kassay, J. Slezák a V. Bálaš (archív Š. Luby).

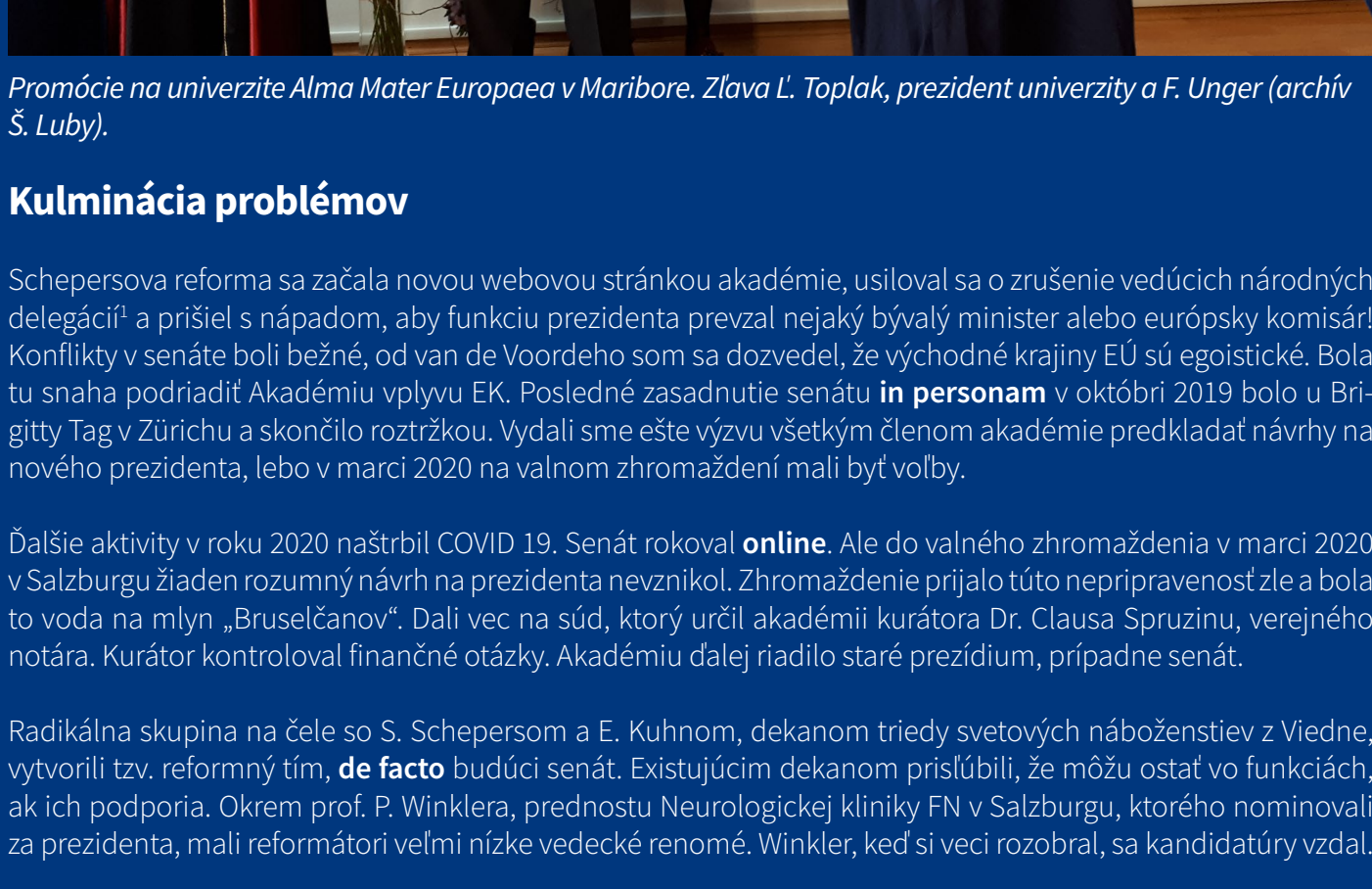

Zasadnutia Valného zhromaždenia EAVU sa konajú vo veľkej aule Univerzity v Salzburgu (archív EAVU).

Obdobie stagnácie

V dôsledku ekonomickej krízy z roku 2009 sponzor EAVU klesal a východisko sa hľadalo v prijímaní nových členov. Ich počet vzrástol postupne na takmer 2 000. Na porovnanie, Academia Europaea so sídlom v Londýne, má 4 000 členov. Disciplinovanosť v platení členského (120 € ročne) postupne rástla a akadémia dokázala z členského a inauguračných poplatkov nových členov získať potrebný ročný rozpočet, pričom pri forme nadácie profitovala aj zo svojej základni. Šetrilo sa, ale jedna tradícia sa zachovala – stretnutia večer pred valným zhromaždením v hale Karla Böhma, dirigenta salzburských hudobných slávností v Salzburgu, alebo v paláci Rezidencia sa konajú dodnes.

Akadémia vydala významné **Memorandum k situácii v Európe** a k jej budúcnosti konceptory E. Hödla, J. Strausa, Š. Lubyho a B. Sitter-Livera. Pýši sa aj univerzitou **Alma Mater Europaea** v Maribore, ktorú pod gesciou EAVU vybudoval bývalý slovenský politik Ľudvik Toplak. Počas obdobia 2015 – 2019 boli viceprezidentmi EAVU Brigitta Tag, profesorka univerzity v Zürichu, Michal Kleiber, bývalý prezident Poľskej akadémie vied a Š. Luby. V senáte získali pozíciu aj prof. Marcel van de Voorde, ktorý sa 20 rokov angažoval v Európskej komisii, a prof. Stefan Schepers. Prezident Unger poveril Schepersa, aby začal reformovať akadémiu a on si presadil ďalšiu triedu **Správa a riadenie spoločnosti**, do ktorej vstúpili sedem ľudí, teda asi pol promie členskej základne.

Promócie na univerzite Alma Mater Europaea v Maribore. Zľava L. Toplak, prezident univerzity a F. Unger (archív Š. Luby).

Kulminácia problémov

Schepersova reforma sa začala novou webovou stránkou akadémie, usiloval sa o zrušenie vedúcich národných delegácií a prišiel s nápadom, aby funkciu prezidenta prevzal nejaký bývalý minister alebo európsky komisár. Konflikt v senáte bol bežný, od van de Voordeho som sa dozvedel, že východné krajiny EÚ sú egoistické. Bola tu snaha podriať Akadémiu vplyvu EK. Posledné zasadnutie senátu **in personam** v októbri 2019 bolo u Brigitty Tag v Zürichu a skončilo roztržkou. Vydali sme ešte výzvu všetkým členom akadémie predkladať návrhy na nového prezidenta, lebo v marci 2020 na valnom zhromaždení mali byť voľby.

Ďalšie aktivity v roku 2020 naštrbil COVID 19. Senát rekoval **online**. Ale do valného zhromaždenia v marci 2020 v Salzburgu žiaden rozumný návrh na prezidenta nevznikol. Zhromaždenie prijalo túto nepripravenosť zle a bola to voda na mlyn „Bruselčanov“. Dali vec na súd, ktorý určil akadémii kurátora Dr. Clausa Spruzinu, verejného notára. Kurátor kontroloval finančné otázky. Akadémii ďalej riadilo staré zhromaždenie, prípadne senát.

Radikálna skupina na čele so S. Schepersom a E. Kuhnem, dekanom triedy svetových náboženstiev z Viedne, vytvorili tzv. reformný tím, **de facto** budúci senát. Existujúcim dekanom prisľúbili, že môžu ostať vo funkciách, ak ich podporia. Okrem prof. P. Winklera, prednostu Neurologickej kliniky FN v Salzburgu, ktorého nominoval za prezidenta, mali reformátori veľmi nízke vedecké renomé. Winkler, keď si veci rozobral, sa kandidatúry vzdal.

¹ Podľa zámernej zásady: v každej inštitúcii je jeden človek, ktorý vie, o čo ide. Toho človeka treba vypátrať a zlikvidovať.

Máme budúcnosť

Nadsluhujúce prezídium a jeho prívrženci, napr. aj L. Toplak, sa dohodli do volieb, vypísaných kurátorom a F. Ungerom na 16. 10. 2020 nominovať ako prezidenta emeritného profesora Mnichovskej univerzity prof. Klausu Mainzera, historika a filozofa digitalizácie a umelej inteligencie. Na viceprezidentov boli navrhnutí Brigit Harress z Lipska, profesorka slavistickej literatúry, Wolfgang Plastino, fyzik z Ríme a Tivadar Tulassay, pediatr z Budapešti. S výnimkou posledného, ktorého nahradila Ursula Schmidt-Erfurth, profesorka medicíny z Viedne, táto kandidátka prešla so slušným náskokom. Po voľbách Š. Luby odporučal novému vedeniu zrušiť triedu S. Schepersa. Urobili to, boli by na to iste prišli aj sami.

Na jeseň 2023 sme si pripomenuli tretie výročie vyššie opísanej malej drámy s prvkami komédie. Nové prezídium a senát Akadémie stabilizovali, založili seriál mítingov **Science meets art, art meets science**, vytvorili internetový časopis Proceedings of EAVU, založili tri expertné skupiny pre vzdelávanie, energiu a environment a digitalizáciu a umelú inteligenciu. Život sa vrátil do racionálnych kolají.

V lete roku 2023 bol prezident K. Mainzer hosťom INTERCEDU a.s. a prezidentom spoločnosti prof. Š. Kassayom uzavrel Memorandum o spolupráci. Tento krok zakotvuje EAVU pevnejšie v slovenskom prostredí.

Prof. Dr. Klaus Mainzer, prezident Európskej akadémie vied a umení v Salzburgu a prof. Stefan Kassay, DrSc. prezidi INTERCEDU pri podpise Memoranda o spolupráci.

Text: Štefan Luby
Grafická úprava: Dušan Ščepka
Bratislava, marec 2024

Prof. Štefan Luby, DrSc.

Vedecký pracovník Fyzikálneho ústavu SAV a profesor fyziky na Slovenskej technickej univerzite v Bratislave. Venoval sa polovodičom, tenkým vrstvám kovov, silicidov a odporových materiálov, justovaniu rezistorov a spoľahlivosti integrovaných obvodov. V oblasti výskumu elektromigrácie založil vedeckú školu. V súčasnosti sa zaoberá nanovedy a nanotechnológiou so zameraním na nanočasticu, multivrstvy, grafénu, superkryštály a aplikácie týchto štruktúr. Venuje sa aj modelovaniu spoločenských javov, ako je migrácia obyvateľstva, šírenie chorôb a pod. pomocou fyzikálnych metód a teórií. Svoj výskum vykonával na Slovensku a na univerzitách a výskumných centrách v Nemecku, Taliansku, USA, Japonsku a Grécku. Jeho publikačná činnosť zahŕňa viac ako 400 prác, 15 kníh a kapitol, 9 patentov a 18 kníh literatúry faktu. Získal doktoráty honoris causa, ceny a medaily v Nemecku, Japonsku, Maďarsku, Českej republike a na Slovensku.

Nový prezident EAVU prof. K. Mainzer ©Udo Keller Stiftung).